

INFORMACINĖS PASLAUGOS

Informacijos paslaugos neįgaliesiems: informacinės prieigos organizavimas Danijoje

Jurgita Rudžionienė

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto
Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų
instituto docentė daktarė

Vilnius University, Faculty of Communication,
Institute of Library and Information Science,
Associate Professor, Doctor

Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius

Tel. (8 5) 236 6109

El. paštas: jurgita.rudzioniene@kf.vu.lt

Indrė Lašinytė

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto
Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų
instituto bakalaurė

Vilnius University, Faculty of Communication,
Institute of Library and Information Science,
Bachelor

Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius

Tel. (8 5) 236 6109

El. paštas: indrė.lasinyte@gmail.com

Straipsnio objektas – informacijos paslaugos Danijos neįgaliesiems. Siekiant atskleisti neįgaliųjų informacinio aprūpinimo šioje šalyje būklę, nagrinėjamos negalią turinčių asmenų prieigos prie informacijos galimybės ir situacija, už neįgaliųjų informacinį aprūpinimą atsakingų institucijų veiklos svarbiausios kryptys, veikla ir paslaugos. Straipsnyje supažindinama su negalios samprata ir atskleidžiama informacinio patyrimo reikšmė neįgaliesiems. Tinklalapių prieinamumo neįgaliesiems tyrimu ir rezultatais siekiama empiriškai pažvelgti į analizuojamą objektą.

Pagrindiniai žodžiai: *neįgalieji, informacinis aprūpinimas, informacinės paslaugos, Danija.*

Šiandien vienas svarbiausių daugelio sričių specialistų rūpesčių – įgyvendinti informacijos prieinamumo ir užtikrinimo visiems piliečiams strategijas. Visame pasaulyje stengiamasi sudaryti informacijos prieigos lygių galimybių sąlygas. Tai reiškia, kad informacija turi būti prieinama visiems visuomenės sluoksniams, visoms socialinėms grupėms ir visiems piliečiams. Pastaruoju metu vis daugiau dėmesio skiriama įvairioms neįgaliųjų problemoms, ypač neįgaliųjų rehabilitacijai, jų informacinės integracijos į visuomenę ir informacinės aplinkos prieinamumo klausimams.

Daugelio nacionalinių ir tarptautinių organizacijų – Jungtinių Tautų (JT), UNESCO, Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO), Tarptautinės bibliotekinių asociacijų ir institucijų federacijos (IFLA) veikla iš esmės orientuota į neįgaliųjų žmonių socialinės ir informacinės atskirties visuomenėje mažinimo siekius.

Nepaisant nuolatinių milžiniškų daugelio valstybių investicijų, įvairių nacionalinių bei tarptautinių projektų, informacijos prieiga specialiųjų poreikių grupėms, ypač žmonėms, turintiems negalią, nėra pakankama ir užtikrinta. Tokios tendencijos

ryškiausios skurdesniuose pasaulio regionuose ar valstybėse, vis dėlto tam tikrų epizodų pasitaiko ir valstybėse, turinčiose nemenką patirtį informacinio neįgaliųjų aptarnavimo srityje ir pasiekusiose tikrai puikių rezultatų. Todėl geroji tokių regionų ir valstybių patirtis bei jos analizė yra svarbi visuomenėms, siekiančioms kuo efektyviau mažinti informacinę neįgaliųjų atskirtį. Šiame straipsnyje siekiama atidžiau pažvelgti į vieno iš stipresniųjų pagal informacinį visuomenės aprūpinimą regiono – Šiaurės šalių – patirtį ir rezultatus organizuojant informacinį neįgaliųjų aptarnavimą. Tam pasirinkta viena iš Šiaurės šalių – Danija, kuri pasižymi ypatingu dėmesiu informacijos ir socialinei politikai, tinkamu viešosios sferos, švietimo, kultūros organizavimu.

Lietuvoje Danijos neįgaliųjų informacinio aprūpinimo politika ir modelis nėra intensyviau tyrinėtas, todėl informacijos šia tema kiekis negausus, daugiau pateikta bendrojo pobūdžio apžvalginių publikacijų. Informacijos, bibliotekininkystės profesinėje spaudoje (žurnale „Tarp knygų“, tęstiniame straipsnių rinkinyje „Šiandien aktu“), mokslo darbų rinkinyje „Informacijos mokslai“, neįgaliųjų specializuotoje periodikoje (žurnale „Mūsų žodis“) yra paskelbta straipsnių apie Šiaurės šalių, tarp jų ir Danijos, viešųjų bibliotekų veiklą, skirtą neįgaliesiems, bibliotekų ir informacijos ekstensyvių paslaugų visuomenei organizavimą. Reikšmingiausios yra A. Glosienės, R. Petuchovaitės, D. Jaskonienės publikacijos, kuriose rašoma apie skandinaviškąjį bibliotekinių paslaugų veiklos modelį. Kai kurie nagrinėjamos temos aspektai analizuojami knygose *Viešoji biblioteka: tradicija ir modernumas*, Europos Sąjungos projekto PULMAN gairėse – *Viešosios bibliote-*

kos skaitmeninės eros sankryžose. Minėtuose leidiniuose aptariami informacinio aprūpinimo klausimai, daugiausia dėmesio skiriant Danijos bibliotekinei veiklai: supažindinama su viešųjų bei specialiųjų bibliotekų dalyvavimu socialinėje politikoje, aprašoma viešųjų bibliotekų patirtis aptarnaujant neįgalius vartotojus, technologijų diegimas, aptariami fizinio ir informacinio prieinamumo klausimai. Dalis medžiagos, skirtos neįgaliųjų informacinio aprūpinimo klausimams Danijoje, jau nebeaktuali, pasenusi. Be viso to, publikacijose neatsižvelgta į kitų institucijų bei organizacijų indėlį į negalios žmonių informacinę integraciją. Dažniausiai neįgaliųjų informaciniais poreikiais besirūpinančių autorių publikacijose apsiribojama tik bibliotekines paslaugas teikiančių įstaigų veiklos ir rezultatų analize. 2011 m. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete šia tema parengtas ir apgintas I. Lašinytės bakalauro darbas (vadovė doc. dr. J. Rudžionienė). Informacijos minima tema trūkumas, nuolat konstatuojamas neįgaliųjų skaičiaus augimas, informacinės integracijos svarba jų psichinei, socialinei ir intelektinei raidai – tai priežastys, lemiančios šio straipsnio aktualumą ir tokios analizės poreikį.

Straipsnio tikslas – išanalizuoti informacijos paslaugų ir prieigos neįgaliesiems organizavimo būklę Danijoje. Šio tikslo siekiama aptariant negalios sampratą ir neįgaliųjų būklę šioje šalyje. Pabrėžiama informacinio patyrimo neįgaliesiems svarba, analizuojama neįgaliųjų informacinio aprūpinimo institucijų Danijoje infrastruktūra, svarbiausi jos veiklos aspektai.

Neįgaliųjų samprata ir būklė

Neįgalieji gali būti priskiriami vienai labiausiai pažeidžiamą visuomenę sudaran-

čių asmenų, taip pat ir vienai didžiausių socialinių paslaugų gavėjų grupei. „Neįgalūs žmonės nėra nei ligoniai, nei geros sveikatos, nei mirę, nei pilni gyvybės, nei visuomenės išorėje, nei jos viduje“ (Ruškus, 1997). Ši J. Ruškaus mintis puikiai atspindi neįgaliųjų padėties dviprasmišką, parodo, kad jie susiduria ne tik su sveikatos, bet ir su dalyvavimo visuomenėje problemomis. Pasak D. Žvikaitės (2000), negalia lemia konfliktą su gyvenimu: neįgalusis asmuo praranda ne tik sveikatą, bet dažnai nebegali dirbti, netenka draugų. Dėl tam tikrų sveikatos sutrikimų jie susiduria tiek su fiziniais, tiek su socialiniais barjeriais, kurie trukdo visavertiškai ir savarankiškai gyventi: jiems reikia kitų žmonių pagalbos, specialiai pritaikytos aplinkos. Neįgalieji neturi tokių pat galimybių, kaip sveiki asmenys, todėl dažnai užsisklendžia savyje. Kita aktuali neįgaliųjų problema yra ta, kad dažniausiai tokie asmenys yra suvokiami pernelyg ribotai: jiems jaučiamas gailestis, nerimas dėl keistos išvaizdos ar elgesio. G. Meyersonas konstatuoja, jog „neigiamas vertinimas sudarytas iš trijų dimensijų, kylančių iš: a) visuomenės b) pačios asmenybės c) netipiškos fizinės išvaizdos“ (Ruškus, 1997).

Negalios, neįgaliojo asmens sąvokos Danijoje iki XX a. 7-ojo dešimtmečio buvo įvardytos kaip fizinė žmogaus sveikatos būklė. Medicininis požiūris negalia buvo suvokiama „<...> kaip organizmo būklė, atsiradusi dėl ligotumo ar luošumo, kuris neleidžia ar trukdo žmogui dirbti įprastą darbą, pasirūpinti asmeniniu ir socialiniu gyvenimu, įgyvendinti savo teises ir pareigas“ (Žvikaitė, 2000). Kitaip tariant, akcentuojama gebėjimų stoka, palyginti su visuomenės standartais, normomis. Remiantis šiuo požiūriu, negalia suprantama

kaip sveikatos pokyčio pasekmė, sumažinanti individo gyvenimo kokybę, neatsižvelgiant į tai, kad neįgalumas atsiranda ne tik asmenims, turintiems sveikatos sutrikimų, bet ir dėl aplinkos veiksnių, trukdančių aktyviai integruotis į visuomenę. Pagrindinis dėmesys skiriamas gydymui, reabilitacijai, priežiūros ir paramos klausimams. Šį požiūrį galima vertinti kaip globėjišką, nes juo remiantis neįgalusis visuomenės gyvenime beveik nedalyvauja, nėra aktyvus pilietis, o tik priežiūros reikalaujantis asmuo.

Prieš keliasdešimt metų Danijoje prasidėjo judėjimas, kuris siekė pagerinti neįgaliųjų gyvenimo kokybę: šie žmonės, gyvenę specialiose valstybinėse įstaigose ir buvę „nematomi“, pradėjo skųstis, kad visuomeniniai pastatai bei aplinka nėra pritaikyta jiems, išėjusiems iš specialiųjų institucijų, todėl nėra galimybės integruotis. Tai buvo naujas ir svarbus etapas, kai susirūpinta neįgaliųjų integracija, kelti solidarumo, užimtumo, būsto, transporto infrastruktūros bei viešosios aplinkos pritaikymo klausimai. Minėtas permainas lėmė ir vis didesnis visuomenės, JT, IFLA, UNESCO, PSO ir kitų organizacijų dėmesys ir tolerancija neįgaliesiems, vertybiniai bei socialiniai pokyčiai. Naujo požiūrio į neįgaliuosius plėtra Danijoje vyko lygia greta su minėtų organizacijų veikla.

Iš Europos šalių perimta neįgaliųjų integracijos ideologija po truputį keitė požiūrį į specialiųjų poreikių asmenis: demokratėjant visuomenei pastebima negalios sampratos kitimo tendencija. Pereita nuo palyginti siauro prie daugiamačio suvokimo: anksčiau tokie žmonės vadinti invalidais, luošiais, pabrėžiant jų išskirtinumą, diskriminuojant, lyg jie būtų ne mūsų visuomenės dalis, o per pastarąjį dvidešim-

tmetį neigiamos sąvokos keičiamos kiek įmanoma teigiamomis, neutraliomis neįgalumo, negalios, neįgaliojo bei specialiųjų poreikių žmogaus sąvokomis. Stengiamasi keisti ne tik apibrėžtis, bet ir požiūrį: parodyti ne tai, ko žmogus negali, o tai, ką jis sugeba. Toks negalios traktavimas nediskriminuoja asmens, parodo neįgalumo koncepcijos suvokimą ne biologiniu ar medicininu, o socialiniu-kultūriniu požiūriu bei konstatuoja, kad negalia – tai būklė, apimanti konfliktą su aplinka, kurį būtina spręsti. Tai žmogaus teisėmis grindžiamas požiūris, nekonfrontuojantis su žmogaus teisių, lygių galimybių ir kitais demokratinės visuomenės principais (Danish disability policy, 2002).

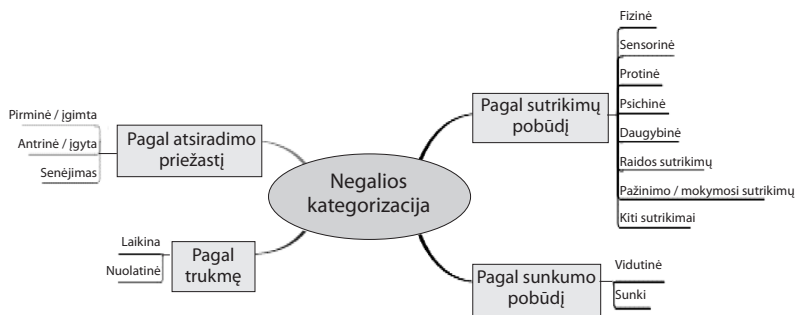
Reikia paminėti, jog Danijoje visgi nėra vienintelio oficialiai priimto negalios apibrėžimo. Bendrinėje kalboje vartojama apibrėžtis panaši į tą, kuri vartojama JT Neįgaliųjų teisių konvencijoje: žodis „neįgalusis“ žymi asmenį, turintį fizinių, intelektinių ar dvasinių sutrikimų, kuriam reikia kompensacijos, kad galėtų dalyvauti visuomeniniame gyvenime vienodomis galimybėmis kartu su kitais piliečiais. Sąvoka siekiama pabrėžti aplinkos, kuri užkerta kelią neįgaliajam tenkinti savo poreikius bei naudotis savo kaip piliečio pareigomis

ir teisėmis, vaidmenį (Handicap og ligebehandling, 2001).

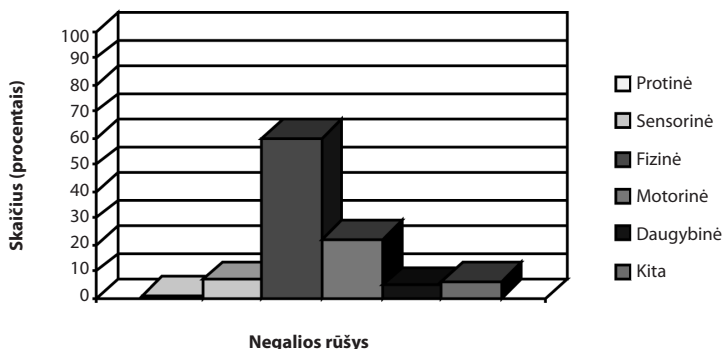
Pagal PSO ICIDH klasifikaciją (angl. *International classification of impairments, disabilities and handicaps*), kurios laikomasi Danijoje, atskiriamos pažeidimo, apribojimų ir negalios sąvokos (Handicap og ligebehandling, 2001). Šios sąvokos leidžia įvertinti asmens būklę ir sudaro pagrindą aplinkos pagrindai negalios koncepcijai. Tam tikrame kontekste galima laikyti, kad kurčiasis nėra neįgalus aplinkoje, kurioje vartojama gestų kalba, įrengtos indukcinės kilpos, kaip ir asmuo vėžimėlyje ten, kur jo reikmėms pritaikyta fizinė aplinka (įėjimai, tualetai ir kt.) (Moseid, 2001). Tai atskleidžia tiesioginį negalios ryšį su aplinka: nepritaikyta aplinka, o ne asmens veiklos sutrikimas daro žmones neįgalius.

Kitas svarbus nagrinėjamo klausimo aspektas yra tas, kad žmonės, turintys negalią, nėra vienalytė grupė: tai labai įvairūs ir nebūtinai vienodų poreikių asmenys. Negalios priežastys ir pasekmės skiriasi. Skiriami keturi pagrindiniai negalią lemiantys veiksniai, pagal kuriuos negalia gali būti klasifikuojama į rūšis (1 pav.).

Šiuo metu Danijoje yra apie 660 000 žmonių, turinčių negalią ar ilgalaikių sveikatos problemų ir priklausančių 16–64 metų

1 pav. *Negalios rūšys* (parengta pagal Muceniekas, 2003)

2 pav. Neįgaliųjų pasiskirstymas pagal negalios rūšį
(parengta pagal Study of compilation, 2007)

amžiaus grupei (Fakta am handicap, 2010). Tai sudaro daugiau kaip aštuntadalį visų gyventojų. Tačiau Danijoje taip pat yra asmenų (pvz.: dislektikų, senyvo amžiaus žmonių), kurie neįtraukiami į statistiką, tad tikroji situacija yra kiek kitokia. Anot Danijos Lygių galimybių neįgaliesiems centro, apie penktadalis šalies gyventojų turi sunkumų naudotis informacijos šaltiniais (Tilgængelighed til pengeinstitutter, 2004; Bliūdžiuvienė, 2007). Remiantis šiais duomenimis galima teigti, kad gana didelė Danijos piliečių dalis turi sunkumų, susijusių su prieiga prie informacijos ar skaitymu.

Daugiau nei pusė šios valstybės neįgaliųjų, t. y. 51,2 proc., yra dirbantys, kiti 48,8 proc. – bedarbiai (Fakta am handicap, 2010), tad neįgaliųjų užimtumo lygis gana didelis.

Europos Komisijos 2005 metų duomenimis (žr. 2 pav.), didžiąją Danijos neįgaliųjų dalį sudaro asmenys, turintys fizinę ir judėjimo negalią, o retesni negalios tipai susiję su psichinėmis ir daugybinėmis negaliomis. Darytina išvada, kad neįgalieji sudaro didelę Danijos gyventojų dalį. Kasmet nustatoma vis naujų negalios atvejų,

besiskiriančių pagal sutrikimų pobūdį, atsiradimo priežastį, todėl neįgaliųjų grupė nevienalytė, pasižyminti individualiais poreikiais ir skirtingomis prieigos prie informacijos galimybėmis. Siekiant pagerinti negalią turinčių žmonių padėtį, svarbu sukurti visapusišką fizinės, dvasinės, socialinės ir kultūrinės sričių vienovę, kad neįgalieji būtų ne tik gydomi, materialiai aprūpinami, įtraukiami į užimtumo programas, jiems teikiamos įvairių specialistų konsultacijos, bet ir būtų sprendžiami neįgaliųjų informacinio prieinamumo klausimai.

Informacinio patyrimo svarba neįgaliesiems

Sparčiai plėtojantis technologijoms, informacija tampa vienu svarbiausių žmogaus darbo įrankių, ryšio priemone, formuojančia pasaulio suvokimą. Informacijos prieinamumas svarbus visais laikais, tačiau jis tampa itin aktualus žmonėms, gyvenantiems ir dirbantiems informacinėje visuomenėje. Informacinė visuomenė kuria ir pateikia daug informacijos, todėl svarbu, kad visiems būtų užtikrintos teisės ir galimybės šia informacija visavertiškai naudotis.

Danijoje tvirtai įsigalėję demokratiškumo ir lygių galimybių principai reikalauja, kad ir neįgalieji, turintys specifinių reikmių, galėtų be kliūčių naudotis sveikiesiems prieinama informacija. Neįgaliųjų teisė į informaciją pripažinta tarptautiniu mastu (UNESCO viešųjų bibliotekų manifestas, JT Neįgaliųjų teisių konvencija ir kiti dokumentai), ją užtikrina ir Danijos negalios politika, priimti teisės aktai (Socialinių paslaugų įstatymas, rezoliucija dėl lygių galimybių suvienodinimo negalią turintiems žmonėms ir t. t.). Dokumentų tikslas – skatinti lygias neįgaliųjų teises, todėl neįgalieji ir jų artimieji privalo gauti informaciją apie savo teises, interesus įprastu ar alternatyviu, neįgaliesiems prieinamu pavidalu (Brailio raštu, padidintu šriftu, kompaktiniame diske, garsiniu, elektroniniu ir kitais priimtinais pavidalais) (The principles of Danish disability policy, 2006). Kaip teigia A. Glosienė, Danijos piliečiai yra aktyvūs skaitytojai: šio krašto atšiaurus ir šaltas klimatas, ilgi tamsūs vakarai, dideli atstumai, tam tikras šiaurietiškas uždumas daro įtaką žmonių skaitymui, formuoja specifinę, skaitymą ir bibliotekų lankymą skatinančią atmosferą (Glosienė ir kt., 1998). D. Jaskonienė išskiria dvi pagrindines neįgaliesiems reikalingos praktinio pobūdžio informacijos rūšis: išgyvenimo ir visuomenės informaciją (Jaskonienė, 2001). Išgyvenimo informacija – tai būtinė, reikalinga neįgaliajam tiek kasdien, tiek kritinėmis gyvenimo akimirkomis. Pagrindinės tokios informacijos temos: gyvenamoji aplinka, sveikata, teisės klausimai, nedarbas, šeima, švietimas ir t. t. Neįgaliesiems ne ką mažiau reikalingi ir faktografiniai duomenys (adresai, telefonai, įstaigų darbo valandos) apie vaistines, ligonines, medicinos, reabilitacijos, pro-

fesinio rengimo, perkvalifikavimo bei informavimo centrus, socialinės apsaugos ir rūpybos, kultūros įstaigas, vietos valdžios institucijų paramą, neįgaliųjų asociacijas. Jiems yra svarbūs ir įvairūs oficialūs dokumentai – Folketingo (Danijos parlamento) įstatymai, vyriausybės nutarimai, vietos valdžios sprendimai ir kt. dokumentai, skirti įvairioms jų gyvenimo sritims. Be D. Jaskonienės pateiktų informacijos rūšių, neįgaliesiems naudinga ir grožinė literatūra: nes „žmonėms, apimtiems depresijos, reikalingos knygos, padedančios tikėti geresniu rytojumi, žadinančios optimizmą, atitraukiančios nuo neigiamų emocijų“ (Jaskonienė, 1993).

Danijos neįgaliųjų informacinio aprūpinimo infrastruktūra ir veikla

Danijos neįgaliųjų informaciniais poreikiais besirūpinančių institucijų įvairovė didžiulė ir jų veikla orientuojama į Danijos neįgaliųjų informacinių poreikių įvairovę. Nuo šios infrastruktūros elementų tarpusavio sąveikos, bendradarbiavimo ir teikiamų paslaugų kokybės priklauso neįgaliųjų informacinių poreikių tenkinimo lygmuo. Tai įstatymų leidybos bei įgyvendinimo organai, vyriausybės ir visuomeninės institucijos, įvairios neįgaliųjų organizacijos pagal negalios pobūdį, specialiųjų leidinių leidybos įstaigos, viešosios ir specialiosios bibliotekos, konsultavimo tarnybos ir kt.

Šių institucijų veiklos įvairiopumą apibūdina ir jų veikla: įstatymų leidyba ir įgyvendinimas, fizinės ir informacinės aplinkos pritaikymas, leidybinė veikla, ypač svarbi alternatyvaus pavidalo medžiagos leidyba, bibliotekų informacinės paslaugos, prieigos prie leidybos produkcijos užtikrinimas, konsultavimo tarnybų veikla ir kt.

Neigaliųjų informacinei integracijai vykdyti ir optimaliems rezultatams užtikrinti labai svarbus šalies aukščiausių statusą turinčių valstybinės valdžios institucijų – *vyriausybės, ministerijų* (Kultūros, Socialinių reikalų, Vidaus reikalų ir sveikatos, Transporto ir energetikos, Mokslo, technologijų ir inovacijų, Švietimo ir Darbo) bei Folketingo dėmesys. Tik nuo jų sprendimų priklauso įstatymų įgyvendinimas. Vyriausybė ir Folketingas turi plačius įgaliojimus, yra atsakingi už negalios politikos formavimą, paslaugų neigaliesiems įvairovę ir būklę. Nuo 1980 m. Danijos vyriausybė ėmėsi įgyvendinti politiką, kurios tikslas – užtikrinti neigaliesiems lygias galimybes, kad jie išvengtų socialinės atskirties ir galėtų visapusiškai dalyvauti bendruomenės veikloje (Inge, Benedixen 2006; *The principles of Danish disability policy*, 2006).

Kurdamos teisinę bazę, rengdamos įstatymus, finansuodamos įvairius projektus ir programas, valdžios įstaigos stengiasi sudaryti neigaliesiems kuo palankesnes sąlygas. Reikšmingiausi priimti dokumentai – tai 1992 m. Folketingo rezoliucija „Dėl lygių galimybių suvienodinimo žmonėms, turintiems negalią“, kuri rekomenduoja visoms valstybės ir savivaldybių vadovybėms, verslininkams laikytis lygių galimybių ir vienodo požiūrio į neigaliuosius ir kitus piliečius, rengiant teisės aktus, priimant sprendimus visose su neigaliaisiais susijusiose sferose. 2009 m. išleistas JT „Konvencijos dėl žmonių su negalia teisių“ vertimas, kuriuo siekiama užtikrinti pagrindines neigaliojo teises tokiose srityse kaip švietimas, mokymasis, darbas ir socialinis gyvenimas, kad visose gyvenimo srityse neigalieji būtų traktuojami kaip turintys tokias pat galimybes.

Šių rekomendacinio pobūdžio teisės aktu nuostatos sudaro svarbiausių Danijos oficialiųjų dokumentų, reguliuojančių sveikatos priežiūros, kompensacinės technikos skyrimo, aplinkos pritaikymo bei kitus klausimus, pagrindą.

Itin reikšmingas neigaliesiems yra 2005 m. Danijos socialinių paslaugų įstatymas, kuriuo neigaliajam numatomos socialinės, finansinės garantijos, pagalbinių priemonių, asmeninės pagalbos teikimas. Tai svarbūs dokumentai, ginantys neigaliųjų teises ir interesus, grindžiantys visų neigaliaisiais besirūpinančių institucijų veiklą (No BSF 43 resolution on equalisation, 1992; *Danish disability policy*, 2002; *Lov om social service*, 2005). Šalyje veikia ir dar kelios neigaliaisiais besirūpinančios valstybinės institucijos:

Folketingo ombudsmenas – 1953 m. įkurta nepriklausoma institucija prie Danijos Folketingo. Jos tikslas – nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmeniu stebėti vienodo požiūrio į neigaliuosius pokyčius ir plėtrą: tikrinti prieinamumo sąlygas, pareikštas pastabas ir pan.

Pilietinis negalios komitetas – ministerijų veikloje dalyvaujanti tarnyba, kurios tikslas – užtikrinti lygių galimybių politiką, koordinuoti vyriausybės negalios politiką (*Danish disability policy*, 2002).

Reikšmingas *savivaldybių bei apskričių administracijų* indėlis. Jos taip pat atlieka itin svarbų vaidmenį, nes yra atsakingos už didžiąją dalį paslaugų neigaliesiems ir su tuo susijusią veiklą. Daugelis jų savarankiškai ar drauge su kitomis organizacijomis, prisijungdamos prie Danijos vyriausybės ir Folketingo numatytų programų ar projektų, vykdo neigaliųjų medicininės, profesinės ir socialinės reabilitacijos programas, steigia socialinio ugdymo, užim-

tumo bei konsultavimo centrus ir kitas įstaigas, aptarnauja neįgaliuosius namuose.

Vienos iš svarbiausių įstaigų – *viešosios bibliotekos*, kurių vaidmuo kaip demokratiškų socialinių institucijų, užtikrinančių visuomenės teisę žinoti, siekiančių mažinti informacinę atskirtį, yra labai svarbus. Informuotumas skatina demokratiją, todėl viešųjų bibliotekų veikla siekiant aprūpinti valstybės neįgaliuosius būtina informacija yra itin vertinga. Bibliotekų pareiga aptarnauti negalios žmones deklaruojama UNESCO viešųjų bibliotekų manifeste: „Viešosios bibliotekos savo veiklą grindžia demokratiškumo, prieinamumo principais, todėl, be savo tradicinių vartotojų, jos turi aptarnauti ir tuos visuomenės narius, kurie dėl negalios ar kitų priežasčių negali apsilankyti bibliotekose ar naudotis įprastais spaudiniais“ (UNESCO Viešųjų bibliotekų manifestas, 1995). Danijos bibliotekų teisės aktuose taip pat pabrėžiama, jog bibliotekinės paslaugos yra skirtos visiems, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos, amžiaus, kalbos, politinių ir religinių įsitikinimų ir negalios (Glosienė ir kt., 1998). Danijoje sėkmingai veikia ir *aklujų, kurčiųjų bibliotekinio aptarnavimo sistema*.

Šalyje užregistruota keliasdešimt valstybinį statusą turinčių *neįgaliųjų organizacijų*: aklujų, kurčiųjų, diabetikų, reumatikų, autistų, Parkinsono ligonių, taip pat daugybės kitų rūšių negalią turintiems žmonėms atstovaujančių asociacijų bei sąjungų, kurias vienija neįgaliųjų organizacijų federacija. Šioms institucijoms pripažįstama teisė atstovauti neįgaliesiems tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu ir regioniniu lygmeniu. Socialinių paslaugų įstatyme yra specialus skyrius, nurodantis, kad savivaldybės ir apskritys privalo bendradarbiauti su neįgaliųjų asociacijomis,

tad Danijos valdžia ekonomiškai skatina tokių organizacijų kūrimąsi ir plėtrą, remia jų veiklą, darbuotojų kvalifikacijos kėlimą (Inge, Benedixen, 2006). Šalyje nemažai ir *vyriausybinių statusą turinčių įstaigų*, tenkinančių neįgaliųjų poreikius, besirūpinančių jų teisėmis. Vienos svarbiausių – *Neįgaliųjų taryba* (dan. *Det Centrale Handicapråd* – DCH) ir *Neįgaliųjų lygių galimybių centras* (dan. *Center for Ligebehandling af Handicappede* – SLH).

Danijos *Neįgaliųjų taryba* – tai valstybės finansuojama neįgaliųjų asmenų interesais besirūpinanti organizacija, ją 1980 m. įkūrė Folketingas. Neįgaliųjų tarybos vaidmuo dvejopas – veikia kaip patariamasis organas Vyriausybės, ministerijų, Folketingo klausimams, susijusiems su negalios politika, taip pat prižiūri neįgaliesiems skirtų reglamentų, teisės aktų rengimą. Pagrindiniai DCH uždaviniai: stebėti neįgaliųjų padėtį visuomenėje; bendradarbiauti su neįgaliųjų organizacijomis, Lygių galimybių neįgaliesiems centru; siūlyti pakeitimų tokiose srityse, kurios turi įtakos neįgaliųjų gyvenimo sąlygoms; konsultuoti integracijos, prieigos prie transporto, pastatų, sveikatos, ugdymo, socialinių paslaugų klausimais. Kiekvienoje apskrityje veikia po Tarybos skyrių, sudarytą iš vienodo skaičiaus neįgaliųjų ir vietos valdžios institucijų atstovų, turinčių specialių ekspertinių informacijos ir komunikacijos, statybos, kultūros sričių žinių. Tokia Tarybos sudėtis užtikrina didelę žinių ir patirties įvairovę, o kartu sustiprina neįgaliųjų ir vietos valdžios dialogą. Kadangi neįgalieji nėra patyrę politikos srityje, jiems prieinamu būdu rengiami kursai, supažindama su įstatymais.

Neįgaliųjų lygių galimybių centras – ne pelno organizacija, kurią 1993 m. įkūrė

Folketingas Neįgaliųjų tarybos prašymu. Šios organizacijos tikslas – skatinti lygybę ir lygias galimybes neįgaliesiems visose srityse. Pagrindinės kompetencijos sritys: atlieka DCH sekretoriato funkciją (rengia tarybos ataskaitas, tvarko dokumentaciją), stebi pokyčius neįgaliųjų ir sveikųjų lygių galimybių suvienodinimo linkme, atkreipia valdžios dėmesį į tas sritis ir situacijas, kai lygios galimybės nėra užtikrintos, renka ir skelbia informaciją apie neįgaliųjų padėtį, teikia informaciją tiek valstybinių institucijų specialistams, tiek privačioms bendrovėms (Det Centrale Handicapråd, 2011).

Įvairias negalias turintiems asmenims Danijoje leidžiama alternatyvaus pavidalo medžiaga: knygos, periodika, brošiūros Brailio raštu, garsiniai leidiniai, padidinto šrifto bei reljefiniai leidiniai, elektroninės knygos, rengiamos televizijos transliacijos. Tuo Danijoje užsiima kelių grupių leidybinės institucijos: leidyklos, privačios leidybos firmos, elektroninės leidybos institucijos, televizijos ir radijo laidų transliuotojai ir kt. Leidykla „Gylendal“ šalia spausdintinės literatūros leidžia garsines knygas. Vadovėlius studentams ir moksleiviams rengia dvi institucijos: prekybos kolegžų studentams, turintiems disleksiją, – Švietimo ministerijos garso įrašų studija, o privati organizacija „Kultūros ir literatūros informacija negalintiems skaityti“ remia ir prisideda prie kalbančių knygų leidybos. Alternatyvaus formato medžiaga yra gana brangi, jai reikia nemažai laiko, finansinių sąnaudų. Dėl šių priežasčių rūpinamasi ir informacijos elektroniniu pavidalu leidyba, informacinių svetainių, portalų, specialių televizijos, radijo laidų neįgaliesiems kūrimu.

Labai svarbi privačios organizacijos „PT tekst“ veikla. Organizacija jau ke-

liolika metų užsiima neįgaliųjų kasdieniu informavimu rengiant periodiką: 10 kartų per metus išaina skaitmeninis aštuonių puslapių laikraštis „Apžvalga“ (dan. *Overblik*). Leidinys skirtas jaunimui ir suaugusiesiems, sergantiems afazija, disleksija, bei senyviems žmonėms. Laikraštyje lengvai suprantama kalba pateikiamos naujienos apie kultūrą, sportą, Daniją ir užsienio šalis (Glosienė, 1998; PT tekst, 2011).

Tai tik keletas Danijos neįgaliesiems reikšmingų institucijų veiklos bruožų. Neįgaliųjų informacinio aprūpinimo srityje atlikta nemažai: rengiami neįgaliesiems aktualūs rekomendaciniai ir privalomieji teisiniai dokumentai, vykdomi moksliniai tyrimai, projektai, rūpinamasi alternatyvių formatų leidyba, materialios ir žmogiškos pagalbos teikimu, fizinės ir informacinės aplinkos pritaikymu, siekiant užtikrinti kuo sklandesnę neįgaliųjų išsiliejimą į informacinę visuomenę. Tai rodo, kad Danijoje sukurta įvairiapusė, sisteminga, veikli ir aktyvi neįgaliųjų gyvenimo kokybe besirūpinanti infrastruktūra. Siekiant pagrįsti šioje straipsnio dalyje pateiktą analizę, toliau trumpai pristatomi Danijos neįgaliaisiais besirūpinančių institucijų tinklalapių prieigos neįgaliesiems būklės empirinio tyrimo rezultatai.

Neįgaliųjų informacinės prieigos organizavimas Danijoje: tyrimo rezultatai

Aptarus skirtingus neįgaliųjų informacinio aptarnavimo Danijoje aspektus, atliktas empirinis tyrimas, papildantis minėtąją analizę. Informacinė prieiga – tai šios prieigos organizavimas naudojant specialias informacines ir komunikacines technologijas (IKT) bei žmogiškuosius išteklius.

Šiuolaikinių technologijų diegimas ir taikymas yra reikšmingas veiksnys socialinei ir informacinei atskirčiai mažinti, ateityje – ir jai įveikti. Tai ypač aktualu neįgaliesiems, kurie dėl tam tikrų priežasčių negali naudotis tradicinėmis informacijos paslaugomis. Technologijos ir kompetentingi specialistai padeda šioms visuomenės grupėms naudotis IKT teikiamomis galimybėmis gauti ir perduoti informaciją bendravimo, savišvietos, mokymosi ir darbo tikslais, taip pat nuolat gerinti kasdienę veiklą, gyvenimo kokybę. Tam neįgaliesiems pritaikoma pagalbinė (kompensacinė) technika – įvairūs prietaisai, įrenginiai ir priemonės, kurios teikia pagalbą neįgalųjų kasdienybėje. ISO klasifikacinėje sistemoje atsispindi visa esamų ir praktiškai naudojamų pagrindinių kompensacinių priemonių įvairovė (Verslo ir neįgalųjų vystymo grupė, 2006). Danijos kompensacinių priemonių klasifikacija sutampa su minėtąja ISO įrangos klasifikacija (pirmieji trys punktai atitinka bendro naudojimo prekes; kiti keturi – plataus naudojimo, paskutiniai trys – pagalbiniai prietaisai). Pagrindinis skirtumas yra tas, kad Danijoje šie įtaisai grupuojami ne taip smulkiai, o į stambesnes kategorijas.

Aktualumas. Pastaruoju dešimtmečiu žiniatinklio prieigos neįgaliesiems užtikrinimo klausimai tapo intensyvių svarstymų objektu. Buvo priimta keletas reikšmingų tarptautinių dokumentų, pavyzdžiui, Parnos chartija, Žiniatinklio turinio prieinamumo gairės (angl. *Web content accessibility guidelines*) ir kt., kuriais vadovaujantis daugelyje valstybių internetinė erdvė pritaikoma neįgalųjų poreikiams. Kuriant prieinamą informacinę erdvę neįgaliesiems, ypač svarbus vaidmuo tenka žiniatinklio, kaip populiaros ir patogios

IKT, priegai. Žiniatinklio prieigą galima apibūdinti kaip interneto tinklalapių prieinamumą visoms vartotojų grupėms – ar jie sveiki, ar priklauso neįgalųjų kategorijai, taip pat neatsižvelgiant į naudojamas kitas technologines priemones (Sėkmingos veiklos gairės, 2005).

Problema. Danijos neįgalieji, naudodamiesi internetine prieiga, patiria nemažai šios prieigos problemų (daug interneto tinklalapių yra neprieinami, nepritaikyti neįgaliesiems arba pritaikyti tik iš dalies). Problema Danijoje buvo sprendžiama 2008 m. įpareigojant tinklalapių kūrėjus ir jų administratorius paisyti tinklalapių prieinamumo neįgaliesiems reikalavimų, laikantis privalomų standartų ir naudojant atitinkamą programinę įrangą.

Todėl pagrindinis atliekamo **tyrimo tikslas** – išanalizuoti tinklalapių prieigos galimybes Danijos neįgaliesiems. Tikslas siekiama 10 balų skale įvertinant viešųjų tinklalapių prieigos neįgaliesiems lygį, nustatant, kurio tipo institucijos žiniatinklio prieigos reikalavimus atitinka geriausiai, kurio tipo institucijos žiniatinklio prieigos reikalavimų laikosi mažiausiai, išsiaiškinant tinklalapių ignoruojamus kriterijus.

Tyrimo eiga ir rezultatai. Tyrimui pasirinkta dvylika Danijos institucijų neįgaliesiems tinklalapių (žr. lentelę). Kiekviena pasirinktoji institucija atstovauja skirtingoms neįgaliesiems aktualioms sritims, kurias pateikia Ch. Bendixen (2006) savo klasifikacijoje: socialiniai klausimai, kultūra, švietimas, transportas, sveikata, užimtumas ir kt., bei institucijų grupėms:

- Bibliotekos: Danijos nacionalinė aklųjų biblioteka (prieiga per internetą: <http://www.ddb.dk>) ir skaitmeninės bibliotekos portalas E 17 (prieiga per internetą: <http://www.e17.dk>).

- Leidybinės organizacijos: skaitmeninis laikraštis „Overblik“ (prieiga per internetą: <http://www.paaletdansk.dk/>) ir naujienų svetainė „Ligetil.nu“ (prieiga per internetą: <http://www.ligetil.nu.dk>).
- Neįgaliųjų organizacijos: Neįgaliųjų organizacijų federacija (prieiga per internetą: <http://www.dsi.dk>) ir Danijos aklųjų asociacija (prieiga per internetą: <http://www.dkblind.dk>).
- Vyriausybės įstaigos: Lygių galimybių neįgaliesiems centras (prieiga per internetą: <http://www.clh.dk>) ir Neįgaliųjų taryba (prieiga per internetą: <http://www.dch.dk>).
- Įstatymų leidybos ir įgyvendinimo įstaigos: Socialinių reikalų ministerija (prieiga per internetą: <http://www.sm.dk>) ir IT ir telekomunikacijų ministerija (prieiga per internetą: <http://www.Itst.dk>).
- Konsultavimo tarnybos: Nepriklausoma konsultavimo agentūra neįgaliesiems DUKH (prieiga per internetą: <http://www.dukh.dk>) ir Socialinių paslaugų agentūra VISO (prieiga per internetą: <http://www.servistytelsen.dk>).

Taikomas tyrimo metodas – tinklalapių turinio (*content*) analizės tyrimo metodas, naudojant kiekybinius rodiklius (standartinės matuojamąsias, statistines procedūras).

Tinklalapių turinio interpretacijai reikšmingi prasminiai vienetai išskirti remiantis dviem priemonėmis: tarptautiniu žiniatinklio turinio prieinamumo galimybių neįgaliesiems dokumentu „W3C Web accessibility initiative“ (2011) ir Danijoje 2008 m. priimta sutartimi dėl privalomų naudoti atvirų standartų ir programinės įrangos. Remiantis minėtais dokumentais

suformuluotas *tinklalapių dešimties vertinimo kriterijų rinkinys*:

1. Paprastas, nesudėtingas tekstas (lengvai skaitomas tekstas).
2. Prieinamas naudojant įvairias naršyklės (pvz.: „Opera“, „Internet Explorer“, „Google Chrome“, „Mozilla“).
3. Personalizacija (t. y. galimybė pasirinkti fono spalvą, šrifto dydį, tipą, naudotis sparčiosios prieigos klavišais).
4. Informacija, pateikiama keliomis kalbomis (pvz.: danų, anglų).
5. Alternatyvus tekstas, paaiškinantis vaizdą.
6. Dokumentai, pateikiami keliais formatais (pvz.: html, txt, doc, pdf, mp3).
7. Paprastas naršyti dizainas (pateikiama svetainės struktūra, paieška).
8. Garsinio skaitymo galimybė.
9. Tarpai tarp eilučių.
10. Kontrastingumas, tinkamos spalvos.

Vertinant pagal kriterijus pasirinkta nustatyti, ar jų laikomasi analizuojamuose tinklalapiuose. Kriterijaus tinkamumo nustatymas fiksuojamas lentelėje, žymint atitinkamai + arba –. Tyrimo metu būta ir tokių tinklalapių, kuriuose į tam tikrą kriterijų nebuvo atsižvelgta, tokiu atveju prie kriterijaus buvo žymimas +/- ženklas. Rašant galutinį tinklalapio prieinamumo neįgaliesiems įvertinimą skaičiuojama, kiek kriterijų atitinka kiekvienas tinklalapis. Kadangi įvertinimui pasirinkta 10 balų skalė, tai +, – bei +/- paverčiami skaitinėmis reikšmėmis: pliusui suteikiama 1 balo vertė, minusui 0, +/- atitinkamai gauna 0,5 balo (žr. lentelę *Duomenų forma*).

Tinklalapių analizė atlikta 2011 m. kovo 16–18 dienomis. Kiekviename tin-

Lentelė. Duomenų forma

INSTITUCIJOS PAVADINIMAS, TINKLALAPIS	KRITERIJAI										ĮVERTINIMAS (10 balų skale)
	1. Paprastas, nesudėtingas tekstas	2. Prieinamas naudojant įvairias naršyklės	3. Personalizacija	4. Informacija, pateikiama keliomis kalbomis	5. Alternatyvus tekstas, paaiškinantis vaizdą	6. Dokumentai, pateikiami keliais formatais	7. Paprastas naršyti dizainas	8. Garsinio skaitymo galimybė	9. Tarpai tarp eilučių	10. Kontrastingumas, tinkamos spalvos	
▪ Nacionalinė aklųjų biblioteka (http://www.ddb.dk)	+	+	-	+	+	+	+/-	+	+	+	8.5
▪ Skaitmeninės bibliotekos portalas E-17 (http://www.e17.dk)	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	8
▪ Skaitmeninis laikraštis „Overblik“ (http://www.paaletdansk.dk/)	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	6
▪ Naujienų svetainė „Ligetil.nu“ (http://www.ligetil.nu)	+	+	+	-	+	-	+	+	+	+	8
▪ Neįgaliųjų organizacijų federacija (http://www.dsi.dk)	-	+	+	+	+	+	+	-	+	+	8
▪ Danijos aklųjų asociacija (http://www.dkblind.dk)	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	9
▪ Lygių galimybių neįgaliesiems centras (http://www.clh.dk)	-	+	+	+	+	+	+	-	+	+	8
▪ Neįgaliųjų taryba (http://www.dch.dk)	-	+	-	+	-	+	+	-	+	+	6
▪ Socialinių reikalų ministerija (http://www.sm.dk)	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	9
▪ IT ir telekomunikacijų ministerija (http://www.Itst.dk)	-	+	+	+	+	+	+	-	+	+	8
▪ Nepriklausoma neįgaliųjų konsultavimo agentūra DUKH (http://www.dukh.dk)	-	+	+	-	+	+	+	-	+	+	8
▪ Socialinių paslaugų agentūra VISO (http://www.dk)	-	+	-	-	-	+	+/-	+	+	+	5.5

klalapyje apsilankyta mažiausiai po du kartus. Naršant po tinklalapį buvo žengiami mažiausiai trys keturi žingsniai į svetainės „gylą“. Jei po jų nerasta tyrimui reikiamų kriterijų, apsilankymas baigiamas. Analizė buvo atliekama dviem aspektais: pagal institucijų grupes ir kriterijų laikymąsi.

Tyrimo apibendrinimas

- Tyrimas atskleidė, kad daugelio Danijos institucijų, besirūpinančių neįgaliųjų informaciniais poreikiais, tinklalapiai yra prieinami ir tinkami neįgaliesiems.
- Išsiaiškinta, kad neįgaliaisiais besirūpinančios institucijos gana sėkmingai mėgina įgyvendinti žinia-tinklio prieinamumo visiems idėją (vidutinis atitikties kriterijams balas yra 7,7; pagrindas – tinklalapių turinio analizė).
- Trūkumai: nė vienas tinklalapis neatitinka visų 10 kriterijų: dauguma tinklalapių atitinka 8, o kai kurie ir mažiau kriterijų.
- Tinklalapių prieinamumo neįgaliesiems lygio tendencijų kitimo tyrimas turėtų būti atliekamas pakartotinai.

Išvados

Atlikta analizė atskleidžia svarbiausias Danijos neįgaliųjų informacinio aprūpinimo ir prieigos tendencijas:

- Neįgaliesiems skiriama vis daugiau dėmesio: medicininių-reabilitacinių modelių bei požiūrį keičia socialinis-educacinis; iš esmės atnaujinami įstatymai, reglamentuojantys integraciją, prieigos prie informacijos galimybes; inicijuojami, remiami

ir vykdomi įvairūs projektai, moksliniai tyrimai; aktyvi neįgaliųjų organizacijų veikla; suformuluota informacinių ir socialinių paslaugų, informacinės aplinkos pritaikymo bei vystymo strategija; aiškios apskričių savivaldybių funkcijos; veikia stiprios nevyriausybinės organizacijos, kurios rūpinasi neįgaliųjų interesais; politinė kultūra pasižymi glaudžiu institucijų bendradarbiavimu (ypač nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių institucijų). Neįgaliosius bei jų artimuosius vienijančių nevyriausybinių organizacijų politinei ir socialinei veiklai būdingas įvairiapusiškumas. Įstatymų bazės kūrimas orientuojamas į neįgaliųjų poreikius ir yra neįgaliesiems palankus.

- Sukurta neįgaliųjų informacinių paslaugų bei informacinio aprūpinimo įstaigų infrastruktūra. Ją sudarančių institucijų aktyvi veikla užtikrina įvairių, kartu ir informacinių, Danijos neįgaliųjų poreikių tenkinimą. Intensyviai ir vaisingai rūpinamasi teisinės bazės kūrimu, oficialių dokumentų rengimu ir juose skelbiamų nuostatų įgyvendinimu, rengiamos, leidžiamos ir kitaip įgyvendinamos gausios ir įvairaus pobūdžio priemonės, užtikrinančios neįgaliųjų dalyvavimo visaverčiame visuomenės gyvenime. Neįgaliųjų informacinių poreikių gerinimo reikalais rūpinasi nemažai įvairaus statuso ir pobūdžio institucijų.
- Neįgalūs asmenys per pastaruosius dešimtmečius tapo labiau „matomi“, nuolat gerinamos jų gyvenimo sąlygos, tobulinama fizinė aplinka,

informacijos ir teikiamų paslaugų sistemose.

- Akivaizdūs siekiai įtvirtinti vienuo galimybių, visapusiško dalyvavimo visuomenėje principą neįgaliesiems, nors šiai integracijai reikia milžiniškų materialinių, fizinių, organizacinių pastangų.
- Informacinių ir komunikacinių tech-

nologijų įtaka, siekiant užtikrinti informacinės prieigos neįgaliesiems galimybes, yra akivaizdi. Atliktas Danijos neįgaliųjų institucijų tinklalapių tyrimas atskleidė, kad daugelio šios šalies institucijų, besirūpinančių neįgaliųjų informaciniais poreikiais, tinklalapiai yra prieinami ir tinkami negalia turintiems žmonėms.

LITERATŪRA

Acces to Democracy: examples on how to make information about elections accessible to people with learning disabilities (1998). [interaktyvus]. Copenhagen: The Equal Opportunities Centre for Disabled Persons, 1998 [žiūrėta 2011 m. birželio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.clh.dk/index.php?id=1485>>. ISBN 9788791888380

Attitudes toward the disabled in Denmark (2004). [interaktyvus]. Copenhagen [žiūrėta 2011 m. birželio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.dch.dk/publ/holdningereng/clean.html>>. ISBN 87-7487-691-0.

CAUGHEY, John L. (1984). *Imaginary social worlds: A cultural approach*. Lincoln: University of Nebraska Press. 280 p. ISBN 0-8032-1421-9.

BENDIXEN, Christine (2006). *Handicappolitisk guide: hvem-hvad-hvad* [interaktyvus]. København: Det Centrale Handicapråd [žiūrėta 2011 m. birželio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.dch.dk/publ/hvemhvadhvor/clean.html>>. ISBN 87-90985-38-9.

BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė (2007). Danijos administracinė reforma ir bibliotekų perspektyvos. *Šiandien aktualu*, Nr. 2(37), p. 161–165.

Center for Ligebehandling af Handicappede [interaktyvus]. København: Center for Ligebehandling af Handicappede. [S. a.] [žiūrėta 2011 m. gegužės 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.clh.dk>>.

Danish disability policy: equal opportunities through dialogue (2002) [interaktyvus]. Denmark: The Danish Disability Council [žiūrėta 2011 m. gegužės 30 d.]. Skelbinys turi puslapių formatą: 35 p. Prieiga per internetą: <<http://www.clh.dk/pjecer/danskhandicappolitik/disabilitypolicy.pdf>>. ISBN 87-90985-14-1

Danish library statistics (2008): a brief introduction to libraries in Denmark and Danish library statistics [interaktyvus]. Copenhagen: Danish Library Agency [žiūrėta 2011 m. birželio 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.bibliotekogmedier.dk/fileadmin/publikationer/publikationer_engelske/statistics/ifla2008/index.htm>.

Det Centrale Handicapråd [interaktyvus]. København, [S. a.] [žiūrėta 2011 m. birželio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.dch.dk/>>.

Disability and social participation in Europe [interaktyvus]. European Communities. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2001 [žiūrėta 2011 m. gegužės 15 d.]. Skelbinys turi puslapių formatą: 83 p. Prieiga per internetą: <http://epp.eurostat.cec.eu.int/cache/ITY_OFFPUB/KS-AW-01-001/EN/KS-AW-01-001-EN.PDF>.

Fakta om handicap og beskeftigelse [interaktyvus]. Danske Handicaporganisationer. København. [S. a.] [žiūrėta 2011 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.handicap.dk/dokumenter/publikationer/fakta-om-handicap-og-beskeftigelse>>.

GLOSIENĖ, Audronė (1998). Bibliotekų paslaugos negalios ir senyviems žmonėms. *Viešųjų bibliotekų plėtra*: PHARE/OSI seminarų medžiaga. Vilnius. 42 p.

GLOSIENĖ, Audronė; PETUCHOVAITĖ, Ramunė; RACEVIČIŪTĖ, Rasa (1998). *Viešoji biblioteka: tradicija ir modernumas*: mokomoji knyga. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Bibliotekininkystės katedra. Vilnius: Žara. 139 p. ISBN 9986-34-018-7.

Handicap og ligebehandling – et refleksionspapir [interaktyvus]. København: Det Centrale

Handicaprat, 2001 [žiūrėta 2011 m. birželio 25 d.]. Skelbinys turi puslapių formatą: 16 p. Prieiga per internetą: <<http://www.dch.dk/publ/handicapogligebehandling/handicapogligebehandling.pdf>>. ISBN 87-90346-80-7.

INGE, Storgaard Bonfils; BENEDIXEN, Christine (2006). *Fra teori til praksis* [interaktyvus]. Center for Ligebehandling af Handicappede. København [žiūrėta 2011 m. birželio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.clh.dk/pjecer/papirtilpraksisrev/clean.htm>>. ISBN 87-91223-95-4.

JASKONIENĖ, Dalia (1993). Padėkime įveikti vienatvę ir negalią. *Tarp knygų*, Nr. 1, p. 3–4.

JASKONIENĖ, Dalia (2001). Paslaugos negaliems ir senyvo amžiaus žmonėms. *Biblioteka ir skaitytojas*. Vilnius, p. 78–83.

LAŠINYTĖ, Indrė (2001). *Neigaliųjų informacinis aprūpinimas Danijoje: prieigos ir infrastruktūros analizė*: Bakalauro darbas / mokslinė vadovė doc. dr. Jurgita Rudžionienė; Vilniaus universitetas, Komunikacijos fakultetas, Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų institutas. Vilnius. 73 p.

Lov om social service [interaktyvus] København: Socialministeriet, 2005 [žiūrėta 2011 m. birželio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.handicap.dk/lokaltrandokumenter/Lov%20om%20social%20service>>.

MOSEID, Eli (2006). *Mind the gap!: library services to the disabled in a new framework* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. birželio 1 d.]. Skelbinys turi puslapių formatą: 8 p. Prieiga per internetą: <<http://www.libreas.eu/ausgabe6/pdf/002mos.pdf>>.

MUCENIEKAS, Gaila (2003). *Negalės etiketas: bendravimas su žmonėmis, turinčiais negalę*. Vilnius: Negalės informacijos ir konsultavimo biuras. 36 p.

No BSF 43 resolution on equalisation of opportunities and equal treatment of persons with disabilities [interaktyvus]. København: Center for Ligebehandling af Handicappede, 1992 [žiūrėta 2011 m. birželio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.clh.dk/index.php?id=1048>>.

PT tekst [interaktyvus]. København [žiūrėta 2011 m. birželio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.paaletdansk.dk/>>.

RUŠKUS, Jonas (1997). *Neigalusis asmuo ir visuomenė: sąveikos raida ir perspektyva*. Šiauliai: Šiaulių universitetas. 63 p. ISBN 9986-38-078-2.

Sėkmingos veiklos gairės: Calimera projekto gairės [interaktyvus]. Iš anglų kalbos vertė Emilija Banionytė, Audronė Glosienė, ... [et al.]. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka: Lietuvos bibliotekininkų draugija, 2005 [žiūrėta 2011 m. birželio 12 d.]. Skelbinys turi puslapių formatą: 371 p. Prieiga per internetą: <<http://bibliotekos.utena-on.lt/index.php/pageid/330/>>. ISBN 9955-541-49-0.

Study of compilation of disability statistical data from administrative registers of the member states [interaktyvus]. [European Communities]: [Luxembourg], 2007 [žiūrėta 2011 m. birželio 15 d.]. Skelbinys turi puslapių formatą: 128 p. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=3007&langId=en>>.

Tilgængelighed til pengeinstitutter og netbanker [interaktyvus]. København: Center for Ligebehandling af Handicappede, 2004 [žiūrėta 2011 m. birželio 15 d.]. Skelbinys turi puslapių formatą: 62 p. Prieiga per internetą: <<http://www.clh.dk/rapport/banker/banker.doc>>. ISBN 87-91223-45-8.

The principles of Danish disability policy [interaktyvus]. Translation from danish Lissi Berthelsen. Danish disability council: Copenhagen, 2006 [žiūrėta 2011 m. vasario 15 d.]. Skelbinys turi puslapių formatą: 28 p. Prieiga per internetą: <http://www.clh.dk/fileadmin/templateclh/filer/pjecer/The_principles_of_danish_disability_policy/theprinciplesweb.pdf>. ISBN 87-90985-48-6.

UNESCO Viešųjų bibliotekų manifestas (1995). *Tarp knygų*, Nr. 3, p. 14–15.

Verslo ir neigaliųjų vystymo grupė [interaktyvus]. Vilnius, 2006 [žiūrėta 2011 m. birželio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vnvgrupe.lt/idpagalbina_technika_zmonems_su_negalia.html>.

ŽVIKAITĖ, Diana (2000). *Neigaliųjų socialinės integracijos klausimai*. Vilnius, 50 p. ISBN 9986-479-59-2.

W3C Web accessibility initiative [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. birželio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.w3.org/WAI/>>.

INFORMATION SERVICES FOR DISABLED PEOPLE: ORGANIZATION OF INFORMATION ACCESS IN DENMARK

Jurgita Rudžionienė, Indrė Lašinytė

S u m m a r y

The object of bachelor's work is informational provision. The aim is to analyze the situation of information provision for disabled people in Denmark. The main tasks are to describe the concept of disabled people, to demonstrate the importance of information experience, to give the overview of disabled people's situation and opportunities in information accessibility area. It was possible by characterizing

main activities of existing infrastructure in Denmark which is responsible for providing equal possibilities for disabled. Main activities and services provided for disabled people are described. ICT role in meeting disabled people needs in information society is illustrated by performing a survey of the websites of institutions, responsible for needs of disabled people, to check websites accessibility for disabled people.